



**EOC**  
EUROASIAN  
ONLINE  
CONFERENCES

# ENGLAND CONFERENCE

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON  
MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND  
EDUCATION**



Google Scholar

zenodo

OpenAIRE

doi digital object  
identifier

eoconf.com - from 2024



**INTERNATIONAL CONFERENCE ON MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND EDUCATION:** a collection scientific works of the International scientific conference – London, England, 2026. Issue 6

**Languages of publication: Uzbek,** English, Russian, German, Italian, Spanish

The collection consists of scientific research of scientists, graduate students and students who took part in the International Scientific online conference «**INTERNATIONAL CONFERENCE ON MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND EDUCATION**». Which took place in London 2026.

Conference proceedings are recommended for scientists and teachers in higher education establishments. They can be used in education, including the process of post - graduate teaching, preparation for obtain bachelors' and masters' degrees. The review of all articles was accomplished by experts, materials are according to authors copyright. The authors are responsible for content, researches results and errors.





## GLOBALLASHUV DAVRIDA TARJIMONLIK KASBINING AHAMIYATI

**Tadjibayeva Mahzuna Ravshan qizi**

tojiboyevamuhsina2701@gmail.com

Filologiya fakulteti Xorijiy til va adabiyoti

nemis tili yoʻnalishi 2 kurs talabasi

**Annotatsiya.** Maqolada globallashuv sharoitida tarjimonlik kasbining ijtimoiy-madaniy va iqtisodiy ahamiyati tahliliy nuqtai nazardan oʻrganilgan. 2020–2025-yillarga oid xalqaro va mahalliy ilmiy manbalar tahlili asosida xalqaro savdo, raqamli kommunikatsiya va madaniyatlararo aloqalarning rivojlanishi tarjima xizmatlariga boʻlgan talabni qanday oshirayotgani koʻrib chiqilgan. Tadqiqotda mashina tarjimasi (machine translation) va sunʼiy intellekt vositalarining tarjimon kasbiga taʼsiri, tarjimonning madaniyatlararo vositachi sifatidagi oʻrni hamda tarjimonlik kompetensiyasi va etik masʼuliyat masalalari muhokama qilingan. Maqolada Oʻzbekiston sharoitida tarjimon kasbining istiqbollari va kadrlar tayyorlash boʻyicha amaliy tavsiyalar ilgari surilgan.

**Kalit soʻzlar.** Globallashuv, tarjimonlik kasbi, tarjima, madaniyatlararo kommunikatsiya, mashina tarjimasi, sunʼiy intellekt, lokalizatsiya, tarjimonlik kompetensiyasi, etik masʼuliyat, til xizmatlari sanoati.

**Abstract.** The article analytically examines the socio-cultural and economic significance of the translation profession in the context of globalization. Based on the analysis of international and local scientific sources from 2020–2025, it explores how the development of international trade, digital communication, and intercultural relations is increasing the demand for translation services. The study discusses the impact of machine translation and artificial intelligence tools on the translation profession, the translator's role as an intercultural mediator, as well as issues of translation competence and ethical responsibility. The article puts forward practical recommendations regarding the prospects of the translation profession and personnel training in the context of Uzbekistan.

**Keywords:** Globalization, translation profession, translation, intercultural communication, machine translation, artificial intelligence, localization, translation competence, ethical responsibility, language services industry.

**Kirish.** Globallashuv jarayoni — zamonaviy dunyoning eng muhim ijtimoiy-iqtisodiy hodisalaridan biri. Xalqaro savdo, taʼlim almashinuvi, ilmiy hamkorlik va madaniy aloqalarning kengayishi tillararo muloqotga boʻlgan ehtiyojni misli koʻrilmagan darajaga olib chiqdi. Aynan shu sharoitda tarjimonlik kasbi nafaqat oʻz ahamiyatini saqlab qoldi, balki yangi mazmun va vazifalar bilan boyidi. Tarjima — tillar, xalqlar va madaniyatlar oʻrtasidagi tushunishni taʼminlovchi eng qadimiy kasblardan biri boʻlib, globallashuv sharoitida uning ijtimoiy roli yanada kuchaydi.

Til xizmatlari sanoatining hozirgi miqyosi mazkur jarayonning koʻlamini yaqqol aks ettiradi. Sanoat tahlillariga koʻra, global til xizmatlari bozori 2024-yilda taxminan 72 milliard AQSh dollariga yetgan va oʻn yillik oxiriga borib 90 milliard dollardan oshishi prognoz qilinmoqda [1]. Tarjima sanoatining qiymati esa 2023-





yilda 40,95 milliard dollardan 2024-yilda 41,78 milliard dollarga ko‘tarilgan [2]. Bu raqamlar ortida oddiy bir haqiqat yotadi: dunyo qanchalik globallashta, tarjimonga bo‘lgan ehtiyoj shunchalik ortadi.

Biroq XXI asrning ikkinchi choragiga kelib tarjimonlik kasbi jiddiy sinov oldida turibdi. 2022-yilda ChatGPT kabi generative sun‘iy intellekt vositalarining ommaviy tarqalishi va mashina tarjimasi texnologiyalarining tez rivojlanishi tarjimon kasbining kelajagi haqida munozaralarni keltirib chiqardi. Iqtisodiy siyosatni tadqiq qilish markazi (CEPR) ma‘lumotlariga ko‘ra, 2024-yilda o‘tkazilgan so‘rovda tarjimonlarning to‘rt dan uch qismidan ortig‘i generative AI o‘zlarining kelajakdagi daromadlariga salbiy ta‘sir ko‘rsatishini kutishlarini bildirgan [3]. Ushbu vaziyat tarjimonlik kasbini an‘ana va innovatsiya o‘rtasidagi chegarada turgan kasb sifatida tadqiq qilishni dolzarb qilib qo‘yadi.

Mazkur tadqiqotning maqsadi — globallashtirish sharoitida tarjimonlik kasbining ahamiyatini ijtimoiy-madaniy va iqtisodiy nuqtai nazardan tahlil qilish, mashina tarjimasi va sun‘iy intellekt sharoitida tarjimonning o‘zgarayotgan rolini aniqlash hamda O‘zbekiston sharoitida bu kasbning istiqbollari belgilashdan iborat.

**Muammoning nazariy-konseptual asoslari.** Tarjima nazariyasi va tarjimonlik kasbi sohasidagi izlanishlar tarjimashunoslik fanining markaziy yo‘nalishlaridan biridir. Mashina tarjimasi davrida tarjimon malakasining o‘zgarishini A. Pym o‘zining ilmiy ishlarida tahlil qilib, tarjimonning vazifasi matni “yaratish”dan ko‘proq uni “tahrir qilish, baholash va moslashtirish”ga o‘tayotganini ko‘rsatib bergan [4]. Bu yondashuv tarjimon mahoratining mohiyatini qayta belgilashga olib keladi: zamonaviy tarjimon nafaqat ikki tilni biluvchi shaxs, balki texnologik vositalarni boshqaruvchi va ularning natijasini tanqidiy baholovchi mutaxassisdir.

F. Constantin, A.M. Pop va M.A. Sim 2024-yilda nashr etilgan tadqiqotlarida tarjimon kasbini “an‘ana va innovatsiya chegarasida turgan, texnologik taraqqiyot hamda sun‘iy intellekt imkoniyatlariga sezgir kasblar timsoli” sifatida ta‘riflaydilar [5]. Mualliflarning fikricha, globallashtirish va yangi bozorlarga bo‘lgan ehtiyoj tarjima talabini muttasil oshiradi, shu sababli tarjima sanoati uzluksiz rivojlanishda. L. Ramirez-Polo va C. Vargas-Sierra esa 2023-yilgi tadqiqotlarida tarjima texnologiyalari va etik kompetensiya o‘rtasidagi bog‘liqlikni o‘rganib, zamonaviy tarjimon tayyorlashda texnologik ko‘nikma bilan birga etik mas‘uliyatni shakllantirish zarurligini asoslab berganlar [6].

Mahalliy tarjimashunoslik maktabi ham ushbu masalada salmoqli ilmiy meros yaratgan. I.M. Tuxtasinov bo‘lajak tarjimonlarni tayyorlash metodikasi bo‘yicha tadqiqotlarida tarjimon kompetensiyasini shakllantirishning nazariy-amaliy asoslarini ishlab chiqqan [7]. N.Y. Xamidova tarjima jarayonida yuzaga keladigan leksik muammolarni tahlil qilib, tarjimonning til birliklarini to‘g‘ri tanlash mahoratiga e‘tibor qaratgan [8]. M.N. Musabekova badiiy tarjimada etnomadaniyatga oid muammolar tipologiyasini o‘rganib, tarjimonning madaniy vositachilik vazifasini yoritib bergan [9]. O.T. Madvaliyev esa ingliz tilidan o‘zbek





tiliga tarjima qilingan matnlarni tahrir qilish xususiyatlarini tadqiq etib, ekvivalentlikka erishishning amaliy yo‘llarini ko‘rsatgan [10]. Mazkur tadqiqotlar mahalliy tarjimashunoslikning globallasuv sharoitidagi muammolarni hal qilishga qaratilgan ilmiy salohiyatini namoyish etadi va xorijiy nazariy yondashuvlar bilan uyg‘unlikda rivojlanmoqda.

**Tadqiqotning uslubiy bazasi.** Tadqiqotda qiyosiy-tahliliy yondashuv, hujjat tahlili, statistik ma‘lumotlarni sharhlash va sistematik adabiyot tahlili usullaridan foydalanildi. Empirik asos sifatida xalqaro til xizmatlari sanoatiga oid statistik ma‘lumotlar (Slator, Common Sense Advisory, CEPR hisobotlari) hamda mahalliy va xorijiy tarjimashunos olimlarning ilmiy ishlari o‘rganildi. Nazariy ramka sifatida A. Pymning mashina tarjimasi davridagi tarjimon malakasi konsepsiyasi tanlandi.

### **Tahlil natijalari va munozaralar**

#### **Globallasuv va tarjima talabining o‘shishi**

Globallasuvning tarjimaga ta‘sirini bir necha aniq ko‘rsatkichlar orqali kuzatish mumkin. Birinchidan, transmilliy kompaniyalarning yangi bozorlarga chiqishi mahsulot va xizmatlarni mahalliy tilga moslashtirish — lokalizatsiya — ehtiyojini keltirib chiqaradi. Veb-saytlar, dasturiy ta‘minot, mahsulot tavsiflari, reklama materiallari va mijozlarga xizmat ko‘rsatish tizimlari maqsadli mintaqaning til va madaniy xususiyatlariga moslashtirilishi shart. Ikkinchidan, ilmiy va akademik almashinuvning kengayishi ilmiy matnlar tarjimasiga bo‘lgan talabni oshiradi. Uchinchidan, xalqaro tashkilotlar, diplomatik aloqalar va global ommaviy axborot vositalari sinxron va izchil tarjima xizmatlariga doimiy ehtiyoj sezadi.

Mazkur o‘shishni raqamlar ham tasdiqlaydi. Til xizmatlari bozori 2019-yilda 56 milliard dollar bo‘lgan bo‘lsa, keyingi yillarda u izchil o‘shishni namoyish etdi [1]. Yevropada mustaqil til xizmati provayderlarining 70 foizdan ortig‘i mashina tarjimasidan ma‘lum darajada foydalanadi, marketologlarning 39 foizi esa mashina tarjimasini o‘z lokalizatsiya strategiyasiga kiritgan [2]. Bu ma‘lumotlar shuni ko‘rsatadiki, tarjima endi shunchaki yordamchi xizmat emas, balki global biznes strategiyasining ajralmas qismiga aylangan.

**Sun‘iy intellekt davrida tarjimon: tahdid yoki sherik?** Mashina tarjimasi texnologiyalarining rivojlanishi tarjimon kasbi oldida jiddiy savol qo‘yadi. Neyron mashina tarjimasi (neural machine translation) bozori 2023-yilda 1,55 milliard dollarga yetgan va bir yil ichida 31 foizga o‘sgan [1]. Bu o‘shish ba‘zi mutaxassislarda tashvish uyg‘otadi. CEPR tadqiqotchilarining tahliliga ko‘ra, mashina tarjimasidan foydalanish darajasi yuqori bo‘lgan mintaqalarda tarjimon va tilmochlar ish o‘rinlarining o‘shishi sekinlashgan; mashina tarjimasidan foydalanish har bir foiz punktga oshganda, tarjimonlar bandligi o‘shishi taxminan 0,7 foiz punktga pasaygan.

Biroq masalaning boshqa, paradoksal tomoni ham bor. Mashina tarjimasi qanchalik keng tarqalsa, professional inson tarjimasining qadri shunchalik ortib bormoqda. Kompaniyalar har kuni sifatsiz avtomatik tarjima natijalari bilan ishlash





jarayonida kontentni aniq va madaniy jihatdan mos tarzda mahalliyashtirish uchun professional mutaxassis tarjimaning ahamiyatini anglab yetmoqdalar. Aynan shu sababli zamonaviy tarjima amaliyotida “post-redaktsiya” (post-editing) — mashina tarjimasi natijasini inson tomonidan tahrir qilish — yangi va dolzarb yo‘nalishga aylandi. Bu yerda tarjimon mashina bilan raqobatlashmaydi, balki u bilan hamkorlikda ishlaydi: texnologiya tezlik va hajmi ta‘minlaydi, inson esa sifat, nozik ma‘no va madaniy moslikni kafolatlaydi. F. Constantin va hamkasblari ta‘kidlaganidek, tarjimon kasbi yo‘qolmaydi, balki o‘zgargan shaklda mavjud bo‘lishda davom etadi — bu kasb texnologik taraqqiyotga moslashish qobiliyatiga ega [5]. Tarjima amaliyotidagi mazkur o‘zgarish tarjimondan doimiy ravishda yangi ko‘nikmalarni egallashni va kasbiy malakasini uzluksiz oshirib borishni talab qiladi.

### **Madaniyatlararo kommunikatsiyada tarjimonning o‘rni**

Tarjimonning eng muhim va almashtirib bo‘lmas vazifasi — madaniyatlararo vositachilik. Tarjima hech qachon shunchaki so‘zlarni bir tildan boshqasiga o‘tkazish emas; u bir madaniyatning ma‘no olamini boshqa madaniyat vakiliga yetkazishdir. M.N. Musabekova ta‘kidlaganidek, badiiy tarjimada etnomadaniy birliklar — maqollar, idiomalar, milliy ramzlar — tarjimondan nafaqat til bilimni, balki chuqur madaniy savodxonlikni ham talab qiladi [9]. Mashina tarjimasi mana shu nozik sohada hozircha sezilarli ojizlik ko‘rsatmoqda: u so‘zma-so‘z aniqlikni ta‘minlay olsa-da, madaniy kontekst va emotsional ottenkalarni to‘liq yetkaza olmaydi.

Mazkur muammoning klassik misoli sifatida atamalarni noto‘g‘ri talqin qilish holatlarini keltirish mumkin. O.T. Madvaliyev o‘z tadqiqotida tarjimada yuzaga keladigan ma‘noviy yo‘qotishlar va ularni qoplash usullarini batafsil tahlil qilgan [10]. Inson tarjimon kontekstni anglab, ma‘noni to‘g‘ri tiklay oladi; mashina esa ko‘pincha yuzaki, kontekstdan ajratilgan natija beradi. Masalan, ko‘p ma‘noli so‘zlar, frazeologik birikmalar va milliy-madaniy konnotatsiyaga ega iboralar mashina tarjimasida ko‘pincha xato yoki g‘alizliklar bilan o‘giriladi. Demak, globallashuv qanchalik chuqurlashsa, madaniyatlararo to‘g‘ri tushunishni ta‘minlovchi malakali tarjimonga bo‘lgan ehtiyoj shunchalik ortadi. Tarjimon - bu ikki dunyo o‘rtasidagi vositachi bo‘lib, uning vazifasi nafaqat lingvistik, balki diplomatik va madaniy xarakterga ham ega.

### **Tarjimonlik kompetensiyasi va etik mas‘uliyat**

Zamonaviy tarjimon kompetensiyasi murakkab va ko‘p qatlamli tushunchadir. U til bilimi (manba va maqsad tillarini mukammal egallash), madaniy savodxonlik, mavzu sohasini bilish (huquq, tibbiyot, texnika va boshqalar), texnologik ko‘nikmalar (tarjima xotirasi tizimlari, mashina tarjimasi vositalari) hamda etik mas‘uliyatni o‘z ichiga oladi. L. Ramirez-Polo va C. Vargas-Sierra ta‘kidlaganidek, texnologik kompetensiyani etik kompetensiyadan ajratib bo‘lmaydi: tarjimon maxfiylik, aniqlik va xolislik tamoyillariga rioya qilishi shart [6]. Sun‘iy intellekt vositalaridan foydalanishda esa yangi etik savollar paydo





bo'ladi: mijoz ma'lumotlarining xavfsizligi, mualliflik huquqi va tarjima sifati uchun javobgarlik.

Bu kompetensiyalarni shakllantirish tarjimon ta'limining markaziy vazifasidir. I.M. Tuxtasinovning tadqiqotlari ko'rsatganidek, bo'lajak tarjimonlarni tayyorlashda nazariy bilim bilan amaliy mahoratni uyg'unlashtirish, talabalarni real tarjima vaziyatlariga tayyorlash va ularda mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmasini rivojlantirish zarur [7]. Zamonaviy sharoitda tarjimon ta'limi dasturlariga, an'anaviy fanlardan tashqari, tarjima texnologiyalari, post-redaktsiya ko'nikmalari va raqamli savodxonlik modullarini kiritish maqsadga muvofiqdir. Shuningdek, tarjimonlik kasbi uzluksiz kasbiy rivojlanishni talab qiladi: bir marta egallangan bilim va ko'nikmalar texnologik o'zgarishlar sharoitida tez eskiradi, shu sababli tarjimon o'z malakasini muntazam yangilab borishi shart.

**O'zbekiston sharoitida tarjimonlik kasbining istiqbollari.** O'zbekistonda ochiq tashqi siyosat, xalqaro hamkorlikning kengayishi va turizm sohasining rivojlanishi tarjimonlarga bo'lgan talabni sezilarli oshirdi. Mamlakatda tarjimonlik kadrlari, asosan, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti, Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti va boshqa oliy ta'lim muassasalarida tayyorlanadi. Mazkur muassasalarda muntazam o'tkazilayotgan "Tarjimashunoslik: muammolar, yechimlar va istiqbollar" hamda "Filologik komparativistika va tarjimashunoslik masalalari" kabi xalqaro ilmiy-amaliy anjumanlar sohaning ilmiy salohiyatini mustahkamlamoqda.

Shu bilan birga, bir qator masalalar yechimini kutmoqda. Avvalo, mashina tarjimasi va sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish bo'yicha zamonaviy ko'nikmalarni tarjimon ta'limi dasturlariga izchil kiritish zarur. Ikkinchidan, kam tarqalgan til juftliklari (masalan, o'zbek-arab, o'zbek-xitoy, o'zbek-koreys) bo'yicha malakali tarjimon kadrlarini tayyorlashga alohida e'tibor qaratish lozim, chunki bu sohada mashina tarjimasi sifati hali yetarli emas. Uchinchidan, milliy adabiyot namunalarini xorijiy tillarga tarjima qilish orqali O'zbekiston madaniyatini dunyoga tanitishda professional badiiy tarjimonlarning roli beqiyosdir. Bu vazifalar O'zbekistonning global madaniy va iqtisodiy maydondagi mavqeini mustahkamlashga bevosita xizmat qiladi.

**Xulosa.** O'tkazilgan tahlil shuni ko'rsatdiki, globallashtirish davrida tarjimonlik kasbi o'z ahamiyatini yo'qotmadi, aksincha, yangi mazmun kasb etdi. Xalqaro savdo, raqamli kommunikatsiya va madaniyatlararo aloqalarning kengayishi tarjima xizmatlariga bo'lgan talabni izchil oshirmoqda; til xizmatlari sanoatining global qiymati buni raqamlar bilan tasdiqlaydi. Mashina tarjimasi va sun'iy intellekt vositalarining rivojlanishi tarjimon kasbini tugatmaydi, balki uni transformatsiya qiladi: tarjimon endi mashina bilan raqobatlashuvchi emas, balki u bilan hamkorlikda ishlovchi, sifat va madaniy moslikni kafolatlovchi mutaxassisga aylanmoqda.

Tadqiqotning asosiy xulosalarini quyidagicha tizimlashtirish mumkin. Tarjimonning madaniyatlararo vositachilik vazifasi mashina tomonidan to'liq almashtirib bo'lmaydigan, insoniy mahorat talab qiluvchi soha bo'lib qolmoqda.





Zamonaviy tarjimon kompetensiyasi til bilimi, madaniy savodxonlik, texnologik ko'nikma va etik mas'uliyatni uyg'unlashtirishi zarur. O'zbekiston sharoitida esa tarjimon ta'limini zamonaviy texnologik talablarga moslashtirish, kam tarqalgan til juftliklari bo'yicha kadrlar tayyorlash va milliy adabiyotni dunyoga tanitishda professional tarjimonlarning rolini kuchaytirish dolzarb vazifalardir.

Yakuniy xulosa shundan iboratki, globallashuv va raqamli texnologiyalar davrida tarjimon — tillar va madaniyatlar o'rtasidagi tirik ko'prik sifatida — o'z ahamiyatini saqlab qolmoqda. Kelgusi tadqiqotlar yo'nalishlari sifatida tarjimon ta'limida sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish metodikasini ishlab chiqish, post-redaktsiya ko'nikmalarini shakllantirish hamda o'zbek tili uchun mashina tarjimasi sifatini oshirishga doir amaliy izlanishlarni ajratib ko'rsatish o'rinli.

### Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. AbroadLink. How Is AI Reshaping the Global Translation Industry – and What Still Needs Humans? – 2026. URL: <https://abroadlink.com/blog/ai-future-translation-industry>
2. Mars Translation. The Review of Translation Industry in 2024 and 2025 Predictions. – 2024. URL: <https://www.marstranslation.com/blog/translation-industry-trends-and-future-predictions>
3. CEPR. Lost in translation: AI's impact on translators and foreign language skills. – Centre for Economic Policy Research, 2024. URL: <https://cepr.org/voxeu/columns/lost-translation-ais-impact-translators-and-foreign-language-skills>
4. Pym A. Translation Skill-Sets in a Machine-Translation Age // Meta: Translators' Journal. – 2013. – Vol. 58, No. 3. – P. 487–503.
5. Constantin F., Pop A.M., Sim M.A. Human Intelligence and Artificial Intelligence in Professional Translations — Redesigning the Translator Profession // Springer. – 2024. DOI: 10.1007/978-3-031-51038-0\_27.
6. Ramírez-Polo L., Vargas-Sierra C. Translation Technology and Ethical Competence: An Analysis and Proposal for Translators' Training // Languages. – 2023. – Vol. 8, No. 2. – Article 93. DOI: 10.3390/languages8020093.
7. Tuxtasinov I.M. Bo'lajak tarjimonlarda kasbiy kompetensiyani shakllantirish masalalari // “Tarjimashunoslik: muammolar, yechimlar va istiqbollar” xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari. – Toshkent: O'zDJTU, 2024.
8. Xamidova N.Y. Tarjima jarayonida yuzaga keladigan leksik muammolar // O'zDJTU konferensiyalari. – Toshkent, 2024.
9. Musabekova M.N. Badiiy tarjimada etnomadaniyatga oid muammolar tipologiyasi // “Tarjimashunoslik: muammolar, yechimlar va istiqbollar II” xalqaro ilmiy-amaliy anjuman. – Toshkent: O'zDJTU, 2024.
10. Madvaliyev O.T. Ingliz tilidan tarjima qilingan matnlar tahriridagi o'ziga xosliklar // O'zbekistonda xorijiy tillar. – 2023. – № 2(49). – B. 115–132. DOI: 10.36078/1683276988.
11. Sodiqov Z. Realistik tarjima metodining paydo bo'lishi va taraqqiyoti // “Tarjimashunoslar forumi-2024” xalqaro ilmiy anjuman materiallari. – Toshkent: ToshDSHU, 2024.

